

RESSENYES BIBLIOGRÀFIQUES

Aquesta secció bibliogràfica té l'objectiu de reunir tota la informació dispersa sobre ornitologia balear que apareix publicada en altres revistes i llibres, tant de la nostra comunitat com nacionals o estrangers, i, d'aquesta manera, fer-la més accessible a qualsevol persona interessada en l'ornitologia balear. Aquest apartat recull ressenyes breus en què es ressalten els principals resultats i s'hi aporten teories sobre el contingut de les publicacions rebudes a la biblioteca del GOB.

Un conjunt de col·laboradors realitzen desinteressadament aquestes notes i contribueixen amb el seu esforç a la transmissió d'informació, que podrà tenir una funció en la formació i l'actualització dels coneixements ornitològics dels membres de la nostra associació. Les ressenyes expressen les opinions dels revisors, això vol dir que no reflecteixen necessàriament el parer del GOB. Llista de col·laboradors: Jordi Muntaner, i Josep Manchado.

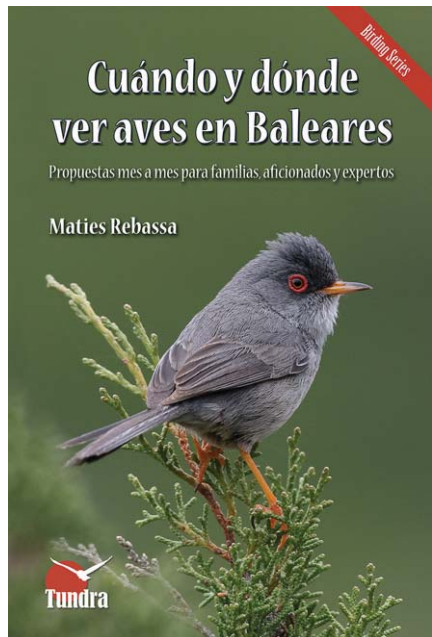
LLIBRES

Cuándo y dónde ver aves en Baleares

Maties REBASSA. 2016. Ed. Tundra. 172 pàgines.

El llibre forma part d'una col·lecció (anomenada "Birding" de l'editorial Tundra) de la que ja s'han publicat els volums corresponents a Catalunya i a Galícia, i tot i que cada una d'elles té un format diferent, potser la principal novetat que aporten totes tres és l'estructuració de la guia per mesos, en lloc de la més habitual a la immensa majoria de guies i llibres, basada sempre en les espècies o en les zones.

Com és habitual també trobem un codi ètic i de comportament durant l'observació d'ocells, que a més dels típics consells, té una part d'explicació més desenvolupada, i és que no podem oblidar que l'autor porta molts d'anys dirigint i gestionant un gran espai natural i coneix perfectament els mals usos i vicis que es produeixen a les zones d'observació d'ocells.

Igualment inclou un repàs general sobre l'estatus de l'avifauna de les Illes, però després d'aquest anàlisi general, l'autor es centra especialment en els endemismes illencs, tant a nivell d'espècie com de sub-espècie, aportant una informació molt valuosa tant per als residents com per als visitants que en molts casos arriben a les Illes buscant aquestes espècies d'àmbit de distribució molt reduït o només a nivell d'illes Balears i Pitiüses.

En quan als capítols mensuals, ocupen la part principal del llibre i s'estructuren sempre de la mateixa manera, mes a mes ens presenta els ocells més interessants dividits en tres apartats: per a tots, per a famílies i grups i per a experts, ja que òbviament és diferent el que poden buscar els aficionats que comencen i surten al camps o visiten espais protegits per primer cop, coneixent les primeres espècies fora de la ciutat, que aquells experts que busquen els endemismes o les rareses més escassos.

El llibre està escrit amb un llenguatge molt fàcil d'entendre, especialment per els menys experts i resumeix en unes poques pàgines i de forma planera i resumida, però molt rigorosa, pràcticament la totalitat del coneixement sobre la localització, fenologia i temporalització dels ocells a les Illes Balears; és un llibre on la informació es abundant i està concentrada, ja que no hi ha pàgines sense informació o per omplir, totes contenen molta informació condensada.

Una bona aportació del llibre és que cada mes acaba amb una llista exhaustiva de tots els registres d'aus observades a aquell mes,

fins i tot aquelles que només han estat vistes una vegada i igualment important és el llistat de les 376 aus observades algun cop a les Illes Balears fins al moment, que ens dona idea de la riquesa ornítica de les Illes; finalment i per acabar amb els llistats, incorpora una relació de 130 localitats on observar ocells, amb la seva corresponent coordenada geogràfica, de tal forma que amb els navegadors més usuals és molt fàcil accedir als bons llocs per a observar les aus.

Com ja hem anat comentant, per les seves pròpies característiques el llibre és especialment recomanable per aquells que comencen a gaudir de la natura o per els que volen començar en el món de l'observació d'ocells, ja que trobaran tota la informació necessària per anar buscant a cada època de l'any les espècies més fàcils d'observar o aquelles que mes cridaran l'atenció de les persones que s'acosten al món de les aus sense massa experiència o que volen aprofundir en un coneixement que moltes vegades es limita al coneixement de les espècies més grosses i visibles o aquelles més urbanes o comensals de l'home.

Per als ornitòlegs més experts, i els cercadors d'aus molt escasses o rareses, el llibre presenta una menor utilitat, ja que aquestes aus són casi sempre imprevisibles i per tant és difícil preveure quan i on es poden veure; així i tot és una bona eina, molt útil per a consultes puntuals i que ens ofereix una gran ajuda sobre les observacions prèvies d'aquestes espècies més rares. Per aquests experts el llibre incorpora les dades cronològiques de dotze espè-

cies, una cada mes, amb la informació sobre les setmanes concretes on s'han observat prèviament.

Finalment l'autor s'ha atrevit a fer una predicció molt interessant, sobre la llista de noves espècies que al seu entendre poden arribar a ser vistes a les illes en els propers anys; la llista està feta a partir del gran coneixement que l'autor té tant de les illes com del nostre entorn a la Mediterrània occidental i de les aus i la seva evolució. És una aposta valenta i arriscada, ja

que les prediccions molt de cops acostumen a fallar, però coneixent en Maties i la seva especial relació amb els ocells, penso que de ben segur algunes de les aus que cita es veuran per primer cop en els propers anys i estic convençut que més d'una serà descoberta per el propi autor.

El preu es de 17.95 € i se pot adquirir entre altres en el local del GOB Palma i el centre d'informació Parc Natural s'Albufera de Mallorca.-
Josep MANCHADO.

ARTICLES

Migración y ecología espacial de la gaviota de Audouin en el Mediterráneo occidental y noroeste africano

BÉCARES, J.; ARCOS, J.M. y ORO, D. 2016. Monografía nº 1 del Programa Migra. SEO/BirdLife. Madrid.

Treball fonamental per conèixer els patrons de moviment i la fenologia de la gavina de bec vermell *Larus audouinii*, així com l'ecologia espacial a les seves àrees de nidificació, rutes migratòries i zones d'hivernada. Està molt ben il·lustrat i acompanyat de nombrosa informació gràfica composta per gràfiques i mapes. Es troba disponible tant en format electrònic com editat en paper. El format electrònic disposa de vídeos: http://www.seo.org/boletin/seguimiento/migracion/01_gaviota_audouin/.

Aquesta espècie és endèmica de la Mediterrània, on es poden diferenciar dues poblacions, una oriental que es troba fonamentalment a les illes gregues amb petites colònies a Croàcia, Turquia, Xipre i Líban, i una altra occidental, molt més abundant. Es consideren

poblacions estructurades a l'espai. En aquest estudi s'analitza la població occidental, les colònies més importants de les quals es troben en territori espanyol, que es la que ha estat objecte d'aquest estudi, però que també disposa de colònies a Còrsega (França), Itàlia, Tunísia, Algèria, Marroc i Portugal, país aquest on es troben les úniques colònies fora del Mediterrani. Dintre del territori espanyol i marroquí es localitza el gruix de la població reproductora. La població de la gavina de bec vermell ha augmentat molt durant les quatre darreres dècades, passant d'una estima de 600 a 100 colles reproductores els anys seixanta a unes 21.000 a 23.000 en l'actualitat de les quals 19.000 nidifiquen a Espanya. Aquest increment poblacional ha fet que es modifiqui el seu grau

d'amença a nivell global d'acord amb els criteris de l'UICN, passant de Quasi Amençada (NT en les seves sigles en anglès) A Preocupació Menor (LC). A la introducció, es continua explicant diferents aspectes generals de la biologia d'aquesta gavina, les seves àrees de reproducció, moviments migratoris i àrees d'hivernada.

A continuació s'aborda la metodologia emprada per realitzar aquest estudi. S'ha realitzat gràcies a l'informació aportada per l'anellament científic d'exemplars i al seguiment mitjançant aparells via satèl·lit PTT i GPS. El marcat amb anelles metàl·liques es va iniciar el 1975 i el programa nacional de marcat amb anelles de lectura el 1988. Fins al 2013 s'havien anellat 55.186 gavines de les quals 45.909 portaven anella de lectura. D'aquestes darrers, un 97,9 % es varen anellar com a polls a les seves colònies de cria. Del total d'anellaments amb anella de lectura un 1,9 % corresponen a Menorca, un 2,9 % a les Pitiüses i un 5,65 % a Mallorca i Cabrera. Per tant, un 10,45 % dels marcatges amb aquestes anelles es varen efectuar a les Balears. Entres ambdues bases de dades hi ha 63.592 recuperacions corresponents a 15.548 exemplars diferents. No es coneix l'esforç de lectura que, sense cap dubte, és molt més gran a Espanya que al Marroc i que descendeix notablement cap al sud (Sàhara occidental, Mauritània, Senegal i Gàmbia). El seguiment remot es basa en dos sistemes que presenten l'avantatge principal de permetre obtenir dades constantment en el temps i a l'espai d'un mateix exemplar i no hi ha biaix en

la localització d'aquestes dades, ni espacials ni temporals. Per tant, aquests sistemes són ideals per conèixer amb detall la migració de l'espècie. El primer d'aquests sistemes de seguiment remot va ser el PTT Argos, que permet localitzacions menys precises que amb el GPS, però dura un parell d'anys ja que s'alimenta amb plaques solars. Es varen marcar un total de 23 exemplars a 4 colònies: 5 al delta de l'Ebre (Tarragona), 6 a l'illa Grosa (Múrcia), 6 a l'illa d'Alboran (Almeria) i 6 a l'illa de l'Aire (Menorca). El sistema amb GPS és molt més precís però de curta durada (la bateria dura d'uns dies a unes poques setmanes), a més implica recuperar l'aparell per descarregar les dades amb l'inconvenient que la meitat no es pogueren recuperar. Es varen col·locar a exemplars al final del període d'incubació. Aquesta aparells donaven informació cada 5 a 10 minuts. Han permès conèixer de forma molt precisa l'ús de l'hàbitat en època de cria. Es varen marcar 99 exemplars entre 2010 i 2012: 82 al delta de l'Ebre, 12 a l'illa de l'Aire i 3 a l'illa de sa Conillera (Eivissa) obtenint resultats de 55 exemplars (un 55,5 %). Amb tota aquesta informació es va procedir a fer el següent anàlisi de les dades. Es va realitzar una selecció de les dades de les anelles de lectura eliminant-se un 20,6 %, passant d'un total de 63.592 a 50.493 útils. Es va realitzar un filtrat de les dades remotes obtingudes pel sistema PTT Argos passant de 51.960 dades a 47.263 útils. A continuació es va realitzar una complexa modelització de la distribució espacial d'aquestes dades.

Entre els resultats més destriables es troba la descripció del cicle anual que es divideix en el període reproductor, període hivernal i les dues migracions. Amb les dades de lectures d'anelles i dels PTT el període reproductor ha estat el més fàcil d'acotar. Un inconvenient ha estat l'elevada variabilitat individual comportamental entre exemplars. Entre els patrons de moviments, s'han estudiat els moviments durant la reproducció i la distribució durant el període reproductor segon edats. Es va analitzar la distribució latitudinal durant el període de cria cada 5° de latitud N de les proporcions d'edat durant els diferents mesos de la reproducció, de maig a juny dels períodes 1988 a 2014. Aquesta anàlisi mostra com al maig, al sud de les colònies de cria (35° de latitud N) no hi ha lectures d'exemplars adults o en el seu primer any com a reproductors (quart any calendari) i un 80 % de lectures són d'exemplars en el seu segon any calendari. Al juny no hi ha dades al sud dels 30° de latitud i s'observa com compareixen els adults més inexperts (quart any calendari) i la resta d'adults entre el 30° i els 35° N (costes atlàntiques del Marroc). A la meitat nord peninsular (per a sobre dels 40° N), al nord de Castelló, quasi no hi ha diferències entre maig y juny i els exemplars més joves, (segon any calendari) estan pràcticament absents.

També s'ha fet una anàlisi molt complexa de la distribució espacial mensual per a cada classe d'edat a partir de les lectures d'anelles i del seguiment d'adults obtinguts amb les dades PTT, que es grafia amb

una sèrie de mapes de distribució. Els resultats indiquen la importància que tenen determinades zones de tota la costa estudiada durant les diferents èpoques de l'any i per a les diferents classes d'edat. Un apartat es dedica exclusivament a la distribució dels exemplars adults. A continuació s'estudia l'ecologia espacio-temporal dels adults durant el període reproductor. Aquí s'utilitzen les dades obtingudes amb els aparells GPS durant els mesos de maig, quant els adults estan en ple període reproductor (incubació i primeres eclosions d'ous). Els resultats són extraordinàriament innovadors ja que demostren els moviments, molt llargs i de varis dies de durada, que poden fer els adults per alimentar-se des de les seves colònies. Un cas extrem és el d'un exemplar marcat al 2007 a l'illa de l'Aire que va realitzar fins a tres viatges a la costa algeriana, a uns 360 kilòmetres de la seva colònia, de 10, 6 i 5 dies respectivament, el que fa pensar que havia fracassat en la reproducció. Curiosament sembla que aquest exemplar va niar a les costes algerianes a l'any següent, També resulta molt interessant veure com l'únic exemplar marcat amb GPS i recuperat a la colònia de l'illa de sa Conillera (Eivissa) va realitzar tres viatges d'alimentació a les costes llewantines peninsulars, on es va alimentar tant a arrossars, on mengen crancs americans, com a la mar. En aquest cas els viatges varen durar entre 29 i 37 hores, allunyant-se fins a 123 kilòmetres de la colònia. Això indica que les gavines que nien a les Balears poden realitzar llargs desplaçaments durant la reproducció

per alimentar-se a zones amb més recursos.

Es continua analitzant, en base a les lectures d'anelles i a les dades obtingudes pels PTT les rutes migratòries, la fenologia migratòria prenupcial i postnupcial, la dispersió post-reproductiva dels juvenils, els models de distribució espacial de les rutes migratòries i les àrees de descans durant les migracions. Un inconvenient és la important disminució de lectures d'anelles o la seva absència a les costes africanes, indicant que, en el futur, seria molt interessant poder eliminar o reduir aquesta mancança. Posteriorment s'estudia l'hivernada, la variabilitat de les àrees d'hivernada en diferents aspectes, com la variabilitat poblacional, la variabilitat interanual, la variabilitat per classes d'edat i la variabilitat individual. Aquesta darrera és desglossada també en diferents aspectes, com la variabilitat interanual i la intra-anual. Es continua amb la descripció de les principals localitats d'hivernada, tractant-la a Espanya i als diferents països de les costes africanes, des d'Algèria fins a Senegal i

Gàmbia, explicant els factors ambientals que defineixen les àrees d'hivernada. Amb aquesta informació es fa una proposta de Zones d'Especial Interès per a la Conservació als països d'hivernada i àrees de pas a les costes africanes. Finalment es parla dels reptes de futur. Un d'aquest reptes podria ser incrementar l'esforç de lectura d'anelles als països africans, la qual cosa donaria informació molt valuosa. Però es poc factible degut a la manca d'ornitòlegs locals, la gran amplitud de la superfície a cobrir i a l'esforç que suposaria. Una de les millors solucions per omplir aquest buit seria el marcatge de juvenils amb dispositius GPS solars, que podrien durar un parell d'anys, de descàrrega a distància. Per altra banda també seria molt interessant marcar amb aquest tipus de dispositius un mínim de 12 exemplars adults a les principals colònies de cria (Llevant, Alboran i Illes Balears) per intentar comprendre el seu comportament a les àrees d'hivernada, moviments durant el període reproductor i migració.-
Jordi MUNTANER.